

УДК 339.9

Л.Р. Прус, доц., канд. екон. наук

Державний науково-дослідний інститут митної справи, м. Хмельницький

Оцінка здійснення митних процедур в міжнародних рейтингах

У статті розглянуто аспекти оцінки та методологія її визначення щодо здійснення митних процедур в країні, систематизовано показники оцінки митної сфери, визначено взаємозв'язок між міжнародними індексами в контексті митних процедур.

митні процедури, міжнародні індекси, бенчмаркінг, показник, оцінка

Л.Р. Прус, доц., канд. екон. наук

Государственный научно-исследовательский институт таможенного дела, г. Хмельницкий

Оценка осуществления таможенных процедур в международных рейтингах

В статье рассмотрены аспекты оценки и методология ее определения по осуществлению таможенных процедур в стране, систематизированы показатели оценки таможенной сферы, определена взаимосвязь между международными индексами в контексте таможенных процедур.

таможенные процедуры, международные индексы, бенчмаркинг, показатель, оценка

Постановка проблеми. Здійснення державної митної справи визначає рівень міжнародної конкурентоспроможності країни, оскільки безпосередньо впливає на розвиток міжнародної торгівлі. Спрощення й гармонізація митних процедур, підвищення їх якості активізує зовнішньоекономічні операції. Тому особливої уваги набуває питання оцінки здійснення митних процедур, ефективність яких займає провідне місце у системі зовнішньої політики держави. Складність їх оцінювання визначається з однієї сторони – специфікою здійснення державної митної справи, а з іншої – недостатнім рівнем методологічного забезпечення самого оцінювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці оцінювання у митній сфері присвячено дослідження багатьох вчених. Зокрема, найбільша увага акцентується на оцінці діяльності митних органів у працях Калінеску Т.В., Пономарьова І.В., Зубрицького А.І., Бридуна Є.В., Несторишена І.В. та Рудої Т.В., ефективності здійснення митної справи – Суворова В. В., І Бережнюка, П. Пашка, С. Терещенка тощо. Однак питання оцінки власне митних процедур, в т.ч. формальностей залишилися не вирішеними та потребує подальших наукових розвідок у цьому контексті.

Постановка завдання. Метою дослідження є пошук та аналіз показників, які характеризують здійснення митних процедур та застосовуються на міжнародному рівні, що дозволить розробити методичну основу оцінки їх здійснення в Україні та повною мірою імплементувати положення Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур та Рамкових стандартів безпеки та спрощення міжнародної торгівлі Всесвітньої митної організації.

Виклад основного матеріалу. Митна складова виокремлюється в багатьох міжнародних індексах оцінки рівня розвитку країни, зокрема у Глобальному індексі конкурентоспроможності (GCI - Global Competitiveness Index), який визначається на

основі дослідження швейцарської неурядової організації «Всесвітній економічний форум» (World Economic Forum). Дане дослідження проводиться спільно з мережею партнерських організацій - провідних дослідницьких інститутів у країнах, що аналізуються у звіті. Цей рейтинг розраховується за 111 показниками, з яких 28 розраховуються на основі загальнодоступних статистичних даних, а решта - за оцінками керівників середніх і великих підприємств. Порівняння країн здійснюється за 12 складовими конкурентоспроможності: інститути; інфраструктура; макроекономічна стабільність; охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка; ефективність ринку товарів; ефективність ринку праці; рівень розвитку фінансового ринку; технологічна готовність; розмір ринку; рівень розвитку бізнесу; інновації. При цьому в Індексі врахована концепція стадій економічного розвитку, що дозволяє адекватно оцінити вплив кожної складової на рівень конкурентоспроможності кожної окремо взятої країни. Індекс розраховується на регулярній основі щорічно з 1995 року. Україна увійшла в глобальний рейтинг в 1996 році. У індикаторі 6 «Ефективність ринку товарів» (17%) митна складова оцінюється за показником 6.13 «Тягар митних процедур», який розраховується на підставі проведення експертних опитувань керівників підприємств щодо сприйняття ефективності митних процедур у своїй країні. Оцінка митних процедур здійснюється за 7-бальною шкалою, від 1 - вкрай неефективно до 7 - дуже ефективно. Відбір оцінок здійснюється на основі подвійної стратифікації залежно від розміру компанії і галузі діяльності. Дані збираються через Інтернет або шляхом особистого інтерв'ювання. Відповіді агрегуються за допомогою середньозваженого сектора, при чому дані за останній рік об'єднуються з даними за попередній рік для створення змінної середньої.

Іншим міжнародним індексом, що включає оцінку здійснення державної митної справи є Індекс ефективності логістики (LPI - Logistics Performance Index). Це дослідження проводиться Всесвітнім банком спільно з регіональним проектом USAID щодо лібералізації торгівлі та митній реформі (RTLC) у країнах Центральної Азії. Розрахунок рейтингу базується на опитуванні кожні 2 роки експедиторів і перевізників, які оцінюють рівень логістики в країнах, в яких вони працюють і в країнах - торговельних партнерах [1]. Даний індекс вимірює ефективність по всьому ланцюжку постачання логістичних послуг в країні і дає оцінку з двох позицій: з національною і з міжнародною. Міжнародний індекс ефективності логістики є сумарним показником ефективності роботи сектору логістики, який об'єднує дані щодо 6 ключових компонентів ефективності в єдиний комплексний показник: ефективність роботи митних органів (індикатор «Митниця»), якість інфраструктури, простота організації міжнародних постачань товарів, компетентність і якість логістичних послуг, можливість відстеження вантажів, дотримання термінів поставок [2]. LPI оцінюється за допомогою стандартних статистичних методів, щоб агрегувати дані в єдиний показник, який може використовуватися для міжкраїнових зіставлень. Показник «Митниця» оцінюється за 5-бальною шкалою: 1-«дуже низька ефективність», 5 – «дуже висока» і деталізована у таких аспектах: оперативна обробка митної декларації; оприлюднення процедур і вимог до експорту/імпорту; наявність перегляду/оскарження; обробка до прибуття; формалізація процесу діалогу; Інтернет обробка супровідної документації; вибір місця остаточного оформлення; випуск під гарантією до остаточного оформлення; вимога, що ліцензований митний брокер може залучатись до митного оформлення; оцінка митної вартості за допомогою довідкової ціни та ін. засобу зростання; фізичний огляд (відсотків поставок); кількість фізичних інспекцій [3].

Всесвітнім банком проводяться й дослідження простоти здійснення підприємницької діяльності, результатом яких є щорічне складання доповіді «Ведення

бізнесу» (Doing Business Report). В ньому вимірюється час і вартість (виключаючи митні збори) експорту та імпорту стандартної партії товарів, що переміщуються морським шляхом. Враховується час і вартість проходження всіх офіційних процедур, але час і вартість морського транспорту не враховується. Також враховуються всі документи, необхідні для експорту та імпорту товарів через кордон. Доповідь включає 10 індикаторів, кожен з яких, у свою чергу, має певні параметри [4]: створення підприємств, отримання дозволів на будівництво, підключення до системи енергопостачання, реєстрація власності, отримання кредитів, захист інвесторів, оподаткування, міжнародна торгівля, забезпечення виконання контрактів та стягнення боргів. У індикаторі «Міжнародна торгівля» враховуються процедурні вимоги щодо експорту та імпорту стандартних товарів і вантажів при доставці морським транспортом. Враховуються всі офіційні процедури з експорту та імпорту товарів із зазначенням витрат часу і витрат на проходження процедур. Проте не враховуються час і витрати, пов'язані з морськими перевезеннями. Враховуються також всі документи, необхідні торговій компанії для експорту або імпорту товарів через національні кордони. Стосовно до експорту товарів враховуються процедури, починаючи з упаковки товарів на складі до їх відправки з порту відправлення. Для країн, що не мають виходу до моря, враховуються процедури, що діють на внутрішньому прикордонному пункті, оскільки порт знаходиться в країні з перехідною економікою.

Стосовно імпорту товарів враховуються процедури з моменту прибуття судна в порт призначення до доставки вантажу на склад. Оплата здійснюється акредитивом, і враховуються терміни, витрати і документи, необхідні виставлення або акредитива або повідомлення про нього. Рейтинг за ступенем сприятливості умов для ведення міжнародної торгівлі являє собою просте середнє процентильне рейтингові за вхідними в дану категорію показниками.

Місцеві експедиторські фірми, судноплавні компанії, митні агенти, посадові особи порту і банки надають інформацію про необхідні документи, вартість і терміни проходження кожної процедури. Для забезпечення порівнянності даних за різними країнами використовуються деякі допущення відносно компаній і товарів. Встановлюються допущення щодо товарів та компаній. Зокрема, обумовлено, що товари транспортуються в 20 - футових, повністю заповнених контейнерах для перевезення сухих вантажів. Вага 10 тонн, оціночна вартість 20000 доларів, а продукція не є небезпечною чи з особливими вимогами та є однією з основних статей експорту або імпорту країни.

Враховуються документи, необхідні для узгодження з відповідними відомствами, в тому числі і з державними міністерствами, адміністрацією порту та митниці, а також органами контролю. Для країн, що не мають виходу до моря, також враховуються документи, необхідні владою в країні з перехідною економікою. Оскільки платіж здійснюється акредитивом, також беруться до уваги всі документи, необхідні банкам для виставлення або забезпечення акредитива. Документи, які запитуються в процесі митного контролю, але які дійсні протягом року або більше одного року і не вимагають поновлення при обробці кожної торгової партії (наприклад, щорічний сертифікат про виплату податків), не враховуються. Документи, які необхідні виключно для цілей пільгового режиму більше не враховуються, наприклад, свідоцтво про походження, якщо його використання пов'язане виключно з тим, щоб претендувати на пільгову тарифну ставку в рамках торгових угод. Проте передбачається, що експортер завжди буде отримувати свідоцтво про походження для свого торгового партнера, відповідно, час і витрати на отримання такого свідоцтва включені в загальний підрахунок часу і витрат на експорт.

Витрати часу на експорт та імпорт вказуються в календарних днях. Обчислення часу починається з моменту початку проходження процедури і закінчується моментом її завершення. Якщо проходження процедури може бути прискорене за додаткову плату і ця можливість доступна всім торговим компаніям, враховується варіант прискореної процедури, за умови що він є законним. Процедури прискореного проходження формальностей, що застосовуються тільки відносно фірм, що знаходяться в зонах виробництва товарів на експорт, або тільки щодо певних акредитованих фірм відповідно до програм уповноважених господарюючих суб'єктів, до уваги не приймаються, оскільки вони доступні не для всіх торгових компаній. Не враховується час, пов'язаний з морськими перевезеннями. Передбачається, що експортер та імпортер діють без зволікань і мають намір завершити всі залишилися процедури якомога швидше. Процедури, які можуть проходити паралельно, враховуються як одночасні. При цьому передбачається, що для підготовки документації, перевезення всередині країни, очищення від митних та інших формальностей, а також вантажно-розвантажувальних робіт у портах і терміналах, потрібно як мінімум один день на кожну операцію і не може здійснюватися одночасно.

Витрати включають збори, що стягуються з 20 - футового контейнера, в доларах США. Беруться до уваги всі збори, пов'язані з проходженням процедур з експорту або імпорту товарів. До них відносяться витрати на оформлення документів, адміністративні збори з митного очищення та перевірку, комісійні митних брокерів, витрати, пов'язані з портом, і витрати на внутрішні перевезення. Не враховуються митні тарифи і мита, відносяться до морських перевезень. Враховуються тільки офіційні витрати [5].

Узагальнюючим індексом, який порівнює легкість ведення міжнародної торгівлі та оцінює перешкоди, що виникають у ланцюжку постачання товарів та ґрунтується на вищерозглянутих індексах є Індекс сприяння торгівлі (The Enabling Trade Index – ETI). Його розраховують на основі проведення досліджень Всесвітнього економічного форуму за 9 складовими: доступ на внутрішній і зовнішні ринки; ефективність митної адміністрації; ефективність експортно-імпортних процедур; прозорість роботи прикордонних служб; доступність і якість транспортної інфраструктури; доступність і якість транспортних послуг; доступність і поширеність інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); регуляторне середовище і безпека.

Індикатор 2 «Ефективність митного адміністрування» вимірює ефективність митних процедур за сприйняттям з боку приватного сектора (береться показник «Тягар митних процедур» Всесвітнього економічного форуму), а також враховується якість митних послуг. Якість митних послуг оцінюється шляхом опитування на основі анкети з 13 питаннями, розробленої Всесвітньою Асоціацією Експрес-доставки (Global Express Association). Питання анкети охоплюють різні аспекти послуг, які надаються митними та пов'язаними з нею установами: оформлення вантажів за допомогою електронного обміну даними; строки випуску в обіг товарів, відокремленість фізичного випуску товарів від податкового контролю; повний робочий день (24 годин / 7 днів на тиждень), автоматизована обробка; адаптованість режиму роботи до комерційних потреб; плата за митні послуги у робочий час; перевірку та випуск товарів, що прибувають повітряним шляхом; застосування спеціальних спрощень; звільнення від формальних процедур декларування; оформлення вантажів третьою стороною тощо. Максимальний бал економіка може отримати 12 [6].

Індикатор 3 «Ефективність експортно-імпортних процедур» базується на визначенні ефективності процесу митного оформлення вантажів, а також кількості днів і документів, необхідних для імпорту та експорту товарів, а також загального обсягу

офіційних витрат, пов'язаних з імпортом, а також експортом, за винятком тарифів і податків на зовнішню торгівлю. Ефективність митного оформлення визначається на основі дослідження Світового банку «Індекс ефективності логістики» за 5-бальною шкалою (індикатор «Митниця»).

Розрахунок часу для процедури починається з моменту його ініціювання і виконання, поки вона не буде завершена. Враховується відповідний показник індексу Doing Business Світового банку. Кількість всіх документів, необхідних для імпорту товарів враховує всі документи, необхідні для імпорту товару. Враховується відповідний показник індексу Doing Business Світового банку. Вартість імпорту визначається на основі встановлення суми платежів, що стягуються за 20 - футовий контейнер в дол. США, враховуючи всі витрати на процедури, які необхідні. Джерелом цих даних є відповідний показник Світовий банк у дослідженні Doing Business. Аналогічно розраховується й відповідні показники для експорту.

Дані табл. 1 засвідчують погіршення позицій України в основних міжнародних рейтингах, окрім індексу Doing Business. Зокрема, це й пов'язано із неефективним та неякісним здійсненням митних процедур.

Таблиця 1 – Бенчмаркінг ефективності здійснення митної справи в Україні (узагальнено за звітами Світового банку, Всесвітнього економічного форуму)

Назва індексу	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
	місце	місце	місце	місце
1. Індекс глобальної конкурентоспроможності:	89 з 139	82 з 142	73 з 144	84 з 148
тягар митних процедур	131 з 139	136 з 142	138 з 144	140 з 148
2. Індекс логістичної ефективності: міжнародний	102 з 155	не проводилось	66 з 155	61 з 160
митниця	135 з 155		88 з 155	69 з 160
3. Індекс ведення бізнесу:	145 з 183	152 з 183	137 з 185	112 з 189
міжнародна торгівля	139 з 183	140 з 183	148 з 185	148 з 189
4. Індекс сприяння торгівлі:	81 з 125	не проводилось	86 з 132	не проводилось
4.1. ефективність митної адміністрації:	110 з 125		126 з 132	
4.1.1. тягар митних процедур	110 з 125		126 з 132	
4.1.2. індекс митних послуг	95 з 125		95 з 132	
4.2. ефективність експортно-імпортних процедур:	98 з 125		107 з 132	
4.2.1. Ефективність процесу оформлення	116 з 125		85 з 132	
4.2.2. Кількість днів для імпорту	105 з 125		108 з 132	
4.2.3. Кількість документів для імпорту	104 з 125		74 з 132	
4.2.4. Вартість імпорту, дол. США за контейнер	80 з 125		108 з 132	
4.2.5. Кількість днів для експорту	105 з 125		108 з 132	
4.2.6. Кількість документів для експорту	47 з 125	47 з 132		
4.2.7. Вартість експорту, дол. США за контейнер	72 з 125	112 з 132		

Своєрідним барометром якості, швидкості та прозорості митних процедур в Україні є Митний індекс - індикатор, який розраховується Європейською Бізнес Асоціацією, неприбутковою організацією, що об'єднує понад 900 іноземних та вітчизняних компаній, які працюють на Україні. Результати Митного індексу ЄБА

основані на експертному опитуванні, проведеному серед учасників Митного комітету ЄБА. Митний індекс ЄБА узагальнює 5 індикаторів оцінки митних процедур (табл. 2) серед компаній, які взаємодіяли з митною системою:

- оцінка процедур митного оформлення однієї поставки (25%):
 час митного оформлення (12,5%);
 відсоток товарів, відібраних для фізичного огляду (10%);
 відсоток товарів, класифікаційний код яких було змінено (2,5%);
- оцінка процедури визначення митної вартості товарів (25%);
- кількість паперових документів (25%);
- кількість (5%) та тривалість (5%) перевірок;
- рівень професійності посадових осіб митних органів (15%).

Розподіл експертних оцінок фактору здійснюється за 5-ти бальною шкалою, а їх результати представлені по кожному з 5-х показників окремо, в наступному вигляді:

- середнє значення по кожному показнику (середнє арифметичне) відображене в графіку і таблиці;
- числове значення, що розділяє наполовину вищу та нижчу частини вибірки (медіана) [7].

Таблиця 2 – Методологія розрахунку індикаторів [7]

Назва індикатору	Назва показника	Характеристика
1. Тривалість митного оформлення однієї поставки	1.1. Середній Індекс тривалості митного оформлення однієї поставки	1.1.1 Середня кількість днів, витрачених на митне оформлення однієї поставки: з моменту початку контролю на кордоні до моменту завершення митного оформлення в митниці призначення 1.1.2. Середня кількість годин, витрачених на оформлення однієї митної декларації: з моменту подання митної декларації митному органу до моменту завершення її оформлення
	1.2. Відсоток товарів, відібраних для фізичного огляду	Середній Індекс обґрунтованості відсотку товарів, відібраних для фізичного огляду
	1.3. Відсоток товарів, класифікаційний код яких було змінено	Середній Індекс класифікаційного рішення митниці
2. Митна вартість	Середній Індекс обґрунтованості відмов у визнанні митної вартості	Середня кількість відмов митних органів в застосуванні першого методу визначення митної вартості (тобто за договірною вартістю, у відсотках до загальної кількості митних декларацій)
3. Кількість паперових документів	Середній Індекс обтяжливості кількості документів для бізнес-процесів компанії	Середня кількість документів, подання яких вимагалося для митного оформлення однієї поставки до митного та інших контролюючих органів: (санітарні, фітосанітарні, епідеміологічні, інші)
4. Перевірки	Середній Індекс кількості та тривалості перевірок	Середня частка компаній, які зазнали перевірок після митного оформлення. Середня тривалість перевірки митними органами: кількість днів
5. Рівень професійності посадових осіб митних органів	Середній Індекс рівня професійності посадових осіб митних органів	Оцінка дотримання чинного законодавства посадових осіб митних органів

Динаміка зміни Митного індексу, подана у табл. 3-4 та деяких його показників, свідчить про те, що Україні ще належить зробити багато кроків для того, щоб отримати надійну платформу для стабільного середовища митниці. Позитивних змін немає по всіх компонентах Митного Індексу, що можна пов'язати з набуттям чинності нового Митного кодексу лише 1 червня 2012 р., а також реорганізацією митної служби.

Таблиця 3 – Митний індекс України за 5-бальною шкалою

Назва індикатора	1 півріччя 2012	2 півріччя 2012	1 півріччя 2013
	індекси		
Митний індекс	2,84	3,06	2,81
1. Митне оформлення однієї поставки:	3,15	3,28	3,04
час митного оформлення	3,15	3,28	3,04
відсоток товарів, відібраних для фізичного огляду	3,16	3,02	3,03
відсоток товарів, класифікаційний код яких було змінено	3,30	3,74	3,22
2. Митна вартість	2,50	2,74	2,37
3. Кількість паперових документів	3,13	3,44	2,75
4. Перевірки:	2,11	2,27	2,28
кількість перевірок	3,44	3,46	3,33
тривалість перевірок	4,91	4,92	4,82
5. Рівень професійності	1,98	2,00	1,83

Висновки. Отже, питаннями оцінювання митних процедур займаються на міжнародному рівні шляхом бенчмаркування міжнародні організації. Митні процедури є предметом досліджень при визначенні Глобального індексу конкурентоспроможності, Індексу ефективності логістики, опрацюванні доповіді «Ведення бізнесу» та Індексу сприяння торгівлі. В Україні ще розроблено Митний індекс, який дозволяє оцінити митний сервіс, який надається суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності.

Список літератури

1. Logistics performance index: Efficiency of customs clearance process [Electronic resource] – Available from: <http://www.indexmundi.com/facts/indicators/LP.LPI.CUST.XQ>
2. Индекс эффективности логистики [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://tfig.unecse.org/RUS/contents/logistic-performance-index.htm>
3. The World Bank's Logistics Performance Index (LPI) [Electronic resource] – Available from: <https://www.ciffa.com/documents/WorldBankLPITransportCanadaNotes.pdf>
4. Методика [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://russian.doingbusiness.org/methodology>
5. Международная торговля [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://russian.doingbusiness.org/methodology/trading-across-borders>
6. Technical Notes and Sources [Electronic resource] – Available from: http://www3.weforum.org/docs/GETR/2012/GETR_TechnicalNotesSources.pdf
7. Митний індекс Асоціації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/customs-index>

Ludmila Prus

State Research Institute of customs

Evaluation customs procedures international ratings

The article defines and analyzes the methodological principles of evaluation customs procedures in the countries.

Done systematization of international indexes that include indicators for assessing the customs sphere, defined the relationship between them in the context of customs procedures and a retrospective analysis of Customs Procedures in Ukraine.

Established that customs procedures are investigated to determine the Global Competitiveness Index, Logistics Performance Index, processing report «Doing Business», Index of Trade Facilitation and customs procedures for evaluation using the Customs Code.

customs procedures, international indices, benchmarking, index score

Одержано 28.03.14

УДК 342.951:351.713 (4+477)

Т.В. Руда, канд. екон. наук, ст.наук. спів.

Державний науково-дослідний інститут митної справи, м. Хмельницький

Особливості імплементації положень Кіотської конвенції у вітчизняну практику здійснення митної справи

У статті проаналізовано основні положення Кіотської конвенції з позиції їх імплементації в українське митне законодавство. Проаналізовано митну термінологію, наведену у Загальному додатку Кіотської конвенції та наведено задекларовані у ній основні напрями спрощення митних процедур. Окрім того, в статті окреслено основні проблемні моменти на шляху узгодження українського та міжнародного митного законодавства та визначено практичні напрацювання у даній сфері.

кіотська конвенція, гармонізація, спрощення митних процедур, митні формальності, митне оформлення, митний контроль, статус уповноваженого економічного оператора

Т.В. Руда, канд. екон. наук, ст. научн. сотр.

Государственный научно-исследовательский институт таможенного дела, г. Хмельницкий

Особенности имплементации положений киотской конвенции в отечественную практику осуществления таможенного дела

В статье проанализированы основные положения Киотской конвенции с позиции их имплементации в украинском таможенном законодательстве. Проанализировано таможенную терминологию, приведенную в Генеральном приложении Киотской конвенции и приведены задекларированные в ней основные направления упрощения таможенных процедур. Кроме того, в статье обозначены основные проблемные моменты на пути согласования украинского и международного таможенного законодательства и определены практические наработки в данной сфере.

киотская конвенция, гармонизация, упрощение таможенных процедур, таможенные формальности, таможенное оформление, таможенный контроль, статус уполномоченного экономического оператора

Постановка проблеми. За умов глобалізації економічних процесів інтеграційні зв'язки охоплюють все більше стратегічних аспектів здійснення зовнішньоекономічної діяльності. При цьому, особливої актуальності набуває питання гармонізації митної співпраці шляхом приведення до спільних стандартів митного законодавства. Враховуючи те, що митниця на сьогодні виступає одним із комунікативних елементів між державою та учасниками зовнішньоекономічної діяльності, то її дії можуть виступати як каталізатором, так і бар'єром у розвитку міжнародної співпраці. Виходячи із цього, на шляху до формування цивілізованого бізнес-середовища неодмінним кроком є інтеграція міжнародних стандартів у вітчизняну практику здійснення митної справи.